

פרשת בא

דבר נא באוזני העם (יא, ב)

וברש"י, שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.

ויש להתבונן האיך ילפינן מפסוק זה שלא קיים הענין של היציאה ברכוש גדול וגו', וביותר צ"ב מהו שנקט שדוקא אברהם יבא בטענה זו לחלק בין עבדום אותם שקיים, לענין הרכוש הגדול שלא קיים בהם.

ויש לבאר דקיי"ל (חו"מ סי' ר"ד) דהמבטיח ליתן מתנה מועטת אין הנותן רשאי לחזור בו, וכשרבים אומרים ליתן לאחד אף שהיא מתנה מרובה, מ"מ כיון שלגבי כל יחיד ויחיד היא מתנה מועטת נפסק להלכה (שם) שדינה כמתנה מועטת, וכן הוא כשרבים הם המקבלים והיחיד נותנם, שאף שאצל הנותן היא מתנה מרובה, דינה כמתנה מועטת מפני שלגבי המקבלים הוי מתנה מועטת. אמנם בשו"ת מהרי"ק כתב דבאופן שהמקבל עני ונצרך, ולדידו אף מתנה מועטת מרובה היא, יכול הנותן לחזור בו כדין מתנה מרובה.

ומצינו ברבינו בחיי שהביא שבצער דקדוקי עניות שהיה לישראל במצרים השלים את הקץ ולא נשתעבדו כל ת' שנה שנגזר עליהם, אך בב"ר מצינו שמאת שנות אברהם ותשעים שנותיה של שרה טרם לידת בנם יצחק, הם אותן שנים שהשלימו את הקץ.

ומעתה י"ל, דאם השלמת הקץ עיקרה מחמת דקדוקי עניות שעברו עליהם, א"כ מה שהובטחו לאחמ"כ שיצאו ברכוש גדול, הרי הוא מתנה מרובה שאף שרבים הם המקבלים ולכל יחיד מהם אינו אלא מעט, מ"מ היו עניים ומיחשבא לגביהו כל מתנה למתנה מרובה, וא"כ רשאי המבטיח לחזור בו, וממילא אין מקום לטענה שלא קיים בהם שיצאו ברכוש גדול אף שקיים ועבדום וגו', שהרי בידו לחזור בו בכה"ג מהבטחתו ליתן להם כלי המצרים.

אמנם אברהם אבינו שטעמו בודאי היה שהשלמת שנות השעבוד הם בזכות שנותיו ושנות שרה טרם לידת יצחק, ממילא לא ס"ל כטעמא דדקדוקי עניות השלימו הקץ, א"כ לדידיה הרי נמצא שאף שמתנת ה' היתה רבה, מ"מ לכל יחיד ויחיד היה הדבר מתנה מועטת, ולכן רק בכוחו לטעון דאחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים, שהרי מתנה מועטת היא וכה"ג אינו רשאי לחזור בו מהבטחה

מקור: נחלת יעקב לר' יעקב אב